

İnsan biliyorum dediği konuyu iyi bilmelidir. Her konuda yüzeysel bir şeyler bilmek yerine birkaç konuyu iyi bilmek tercih edilir. Gerçi her konuyu yüzeysel bilenlerin de pek bir şey bildiği söylenemez. Konuşurken sürekli olarak konudan konuya atlarlar, tek konularda bile bilgileri hayli sınırlıdır.

İyi bir genel kültür düzeyine ulaşmadan hiçbir konuyu iyi bilemezsiniz. O düzeye ulaştığınız zaman da aslında her konuda –derinlemesine olmasa da- konuşabilirsiniz. Bu düzey size her konuda söz söyleme imkanı verir, ek olarak bazı konuları da iyi bilirsiniz.

İyi bir kültür düzeyine ulaşmadan hiçbir konuyu iyi öğrenemezsiniz çünkü hangi konuda olursa olsun belirli bir bilgi düzeyine ulaştığınız zaman konular birbirine bağlanmaya başlar; ilgilendiğiniz konuda derinleşebilmemiz için başka konuları da öğrenmeniz gerekir. Bu nedenle tek konuda uzman yoktur; tek konuda uzman olanlar gerçekte birçok konuyu konuşabilirler ve hatta bu konularda onları bildiklerini sanarlardan daha iyidirler.

Belirli konuları iyi bilenler bu iyi bilmenin ne demek olduğunu bildiklerinden yerli yersiz her konuda konuşup yazmaya kalkmazlar.

Yaklaşık 25 yıl önce kendime iki temel konu belirlemiştım ve bazen başka konulara kayacak da olsam sonuçta bu iki konu benim için önemini korudu: reel sosyalizmin tarihi ile küreselleşme.

İlki konusunda yıllardan beri çalıştım, çıkan her önemli yayını okudum ve hala da okumam gerekenler bulunuyor. Sürekli yeni araştırmalar, yeni açılımlar bulunuyor.

Almanca okuyabilmek bu konuda büyük bir şans, daha önce böyle olacağını düşünmemiştim. İngilizcede de çok sayıda kaynak bulunmakla birlikte Almanca reel sosyalizm ve bu bağlamda Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkeler konusunda daha zengin kaynaklara sahip. Böyle olmasının nedeni, bu alanın Almanya'nın eskiden beri Hinterland'ı olmasından kaynaklanıyor. Rusya'ya

Çariçe Katherina zamanında göç etmiş çok sayıda Alman bulunuyor. Almanya ile Rusya arasında düşmanlık düzeyinde de olsa sürekli yakın ilişki olmuş. Bu konuda her şeyi okumak gerekli değil, mesela St. Petesburg'daki büyük Alman kolonisi tarihini... Rusya'da yıllarca Almanca birinci yabancı dilmiş.

Doğu Avrupa ülkeleri ise sadece Avrupa Birliği'ne girdikten sonra değil Hitler zamanında da Almanya'nın ilgi alanı içindeydi. Naziler Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan'dan çok sayıda askeri ordularına alarak ve yaklaşık bir milyon kişiyle SSCB'ye saldırdılar. Bu ülkelerde, özellikle de Romanya'da Almanca bilenler az değildir.

Aynı ilgi bu kez Avrupa Birliği bağlamında sürüyor. Bu ülkelerin tarihiyle ilgili yazılan her önemli kitap kısa sürede Almancaya çevriliyor. Bulgar sosyologların ülkelerindeki reel sosyalizm tarihine yönelik değerlendirmeleri önemli ve özellikle ufuk açıcudur.

Önceki bir yazımda Bulgaristan'da 1960'lı yıllarda kurulması planlanan Kremikovci adlı büyük çelik kombinasyonundan söz etmiştim. Binlerce işçinin çalışacağı bu kombinasyon sadece ekonomik gelişme bakımından değil, toplumsal yapıda da büyük önem taşıyordu çünkü ülkede yaklaşık 15 yıldır proletarya diktatörlüğü vardı ama proletarya sayıca az ve dağınıktı. (Benzer durum Ekim devrimi sonrasındaki SSCB için de geçerlidir: Petograd, Moskova ve Bakü dışında sanayi işçisi yok gibiydi.) Bu fabrika sayesinde Bulgaristan'da proletarya görünür bir güç haline gelecekti. Başka bir deyişle sanayileşmenin amaçlarından bir tanesi de proletarya diktatörlüğü için gerekli kitleyi oluşturmaktı. Bunun anlamı şudur; demek ki daha önce işçilerin ve küçük üreticilerin diktatörlüğü vardı ve ikinci bileşen birincisinden çok daha ağır basıyordu. Proletarya diktatörlüğü olabilmesi için önce bunu yapabilecek sayıda proletaryanın bulunması gerekir.

Arada parantez açayım: aralıklı olarak Winkler'in **Weimar 1918-1933** kitabını da okuyorum. Zamanın sosyal demokrat partisinin Bolşeviklere yönelik eleştirisi dikkat çekicidir: proletarya diktatörlüğü çoğunluğun azınlık üzerindeki diktatörlüğüdür ama sizde böyle bir durum bulunmuyor.

Sadece eski sosyalist ülkelerin şimdiki sosyal bilimcileri değil Alman bilim insanları da bu ülkeler hakkında geniş araştırmalar yapıyorlar. Bunu yapabilmek için tabii ki o ülkenin dilini öğrenmiş olmanız gerekiyor. Bir kitap buldum, Alman bir öğretim üyesinin doçentlik tezi: 1944-1989 arasında Bulgaristan'da ideoloji, toplum, aile ve politika alt başlıklı bir kitap... Üst başlık ise, Sosyalist Hayat Tarzı. 750 sayfalık kitapta ne ararsanız var ve tabii ki daha okumadım, içindekilere bakmakla yetindim.

Böyle kaynakları İngilizcede bulamazsınız.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti tarihini çalışmış olmak bana büyük yarar sağladı ve bu çalışmanın ürünü **1989 Berlin Duvarı** kitabı oldu. Bu konuda ek okuma yapmam gerekiyor çünkü her yıl onlarca kitap yayınlanıyor. Bir bölümünün ne anlattığını biliyorum, bazıları önemli değil ama bazıları okunmalı. Mesela Walter Ulbricht'in biyografisi. Bir komünist partisi genel sekreterinin (partinin adı farklıydı ama sonuçta ülkenin KP'siydi) göreceği büyük tepkiyi mutlaka bilerek "Sosyalizm komünizmi hedeflemekle birlikte kendi yasallıkları olan ayrı bir ekonomik-toplumsal sistemdir" diyebilmesi, başka bir deyişle "sosyalizm komünizmin ilk aşaması değildir" tespitini yapması müthiş bir şeydir. Nitekim SBKP'nin de müdahalesiyle görevden alınır.

Ulbricht uzun bir dönemi kapsayacağı belli olan sosyalizmin ayrı yasallıkları bulunması gerektiğini anlamıştı ve bunu da açık olarak ifade etti.

1960'lı yıllarda reel sosyalizmde önemli reformlar yapılması gerektiğini savunan iki komünist partisi sekreteri vardır: Ulbricht ve Dubçek ve bu ikisi dost değildir. Kapsam olarak bakıldığında ikisinin yapmak istedikleri birbirinden farklı olmakla birlikte önemli benzerlikler de vardır. Ulbricht bunların iktidardaki komünist partisi tarafından hayata geçirilmesini savunmaktadır, Dubçek için ise KP iktidarının mutlaka korunması gerekmektedir.

Bu arada Brejnev'in tek biyografisinin de okunması gerekiyor. Yazan Alman bir kadın profesör ve bu alandaki tek kitapmış. Brejnev'in genel sekreterliği dönemi reel sosyalizm tarihinde çok önemlidir. Sosyalizmde önemli değişimler gerçekleştirilecekse bunların 1960'lı yıllarda yapılması gerekiyordu, yapılamayınca yaklaşık 25 yıl sonra ne olacağını –DAC'deki Fritz Behrens gibi- o dönemde görenler vardı.

Sosyalizmden kapitalizme geçişte Bulgaristan örneği kitabı zor bir kitap olacak...

Bu kitap sadece Bulgaristan'ı ilgilendirmez. **1989 Berlin Duvarı** kitabında da SSCB'deki uygulamaya sürekli referans vermiştim ve böyle de olması gerekiyordu.

Reel sosyalist ülkeler tarihi bütündür, bir tanesini ayrıntılı anlattığınız zaman bu anlatım zorunlu olarak başkalarının önemli özelliklerini de kapsar.

DAC tarihi biraz özel bir tarih, bunu da belirtmek gerekir. Ülkeyi faşizmden ABD'nin önemli rol oynadığı müttefikler ile Kızıl Ordu kurtarır. Almanya'da faşizme karşı iç muhalefet vardır ama başarılı olamaz. Başka ülkeden halk getiremeyeceğinize göre, DAC bölgesinde bu halkla sosyalizm kurmaya yönelirsiniz. Alman faşizminin güçlü bir kültürel yanı da vardır ve sadece özeleştiriyi yaparak bundan kurtulamazsınız. Bu nedenle iktidar partisi SED (Almanya Sosyalist Birlik Partisi) –haklı olarak- halka güvenmez. Kısa süre öncesine kadar bu halkın önemli bölümü NSDAP (Almanya Ulusal Sosyalist İşçi Partisi) üyesidir.

1953'te yiyecek zammına karşı ayaklanma gerçekleşir ama Kızıl Ordu bastırır.

SED Politik Bürosu yayınladığı açıklamada halkın güvenilir olduğunu göstermesi için daha çok çalışması gerektiğini belirtir. ABD'de sürgünden döndükten sonra bu ülkede yaşamayı seçen Brecht'in buna karşı müthiş bir şiiri vardır. Orada der ki:

Bu halk hoşunuza gitmiyorsa, başkasını bulun...

Konuyu burada bitireyim, ikinci ilgi alanım küreselleşmeyi sonraki yazıda anlatırım.